

ישיבת הקיבוץ הדתי – עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בס"ד, כ"ח אב, תשפ"ג

מיתת האב והענקה

א. יחידת הלימוד השבועית

נפתח את לימודנו השבוע בלימוד מימרת ריש לקיש על מיתת האב. אני מבקש לעיין בה רק בחלק מהשיעור ביום שני. את עיקר הלימוד השבוע נקדיש ללימוד נושא הענקה. לקראת השיעור ביום שני נתחיל את העיון במקורות היסוד, ולקראת יום רביעי נעמיק את הבנתנו בעיון במקורות מראשונים ואחרונים.

ב. מיתת האב

1. לימדו את מימרת ריש לקיש ואת הסוגיה. עמדו על מבנה הסוגיה.
2. ראו את הדמיון לסוגית רב הונא על חופה שקונה. גם כאן, נסו לעמוד מה עומד מאחורי מימרת ריש לקיש.
3. חשבו על משמעות דברי ריש לקיש – מדוע שמיתת האב תוציא מידי האדון?
4. השוו לסוגית הירושלמי, מהדורת הישיבה שו' 228-232.

ג. הענקה

1. התחילו את העיון בנושא בעיון בפרשת עבדים בראה, ובספרי. בדקו במדרשי ההלכה האחרים וראו את התייחסותם להענקה.
2. עיינו בספר המצוות לרמב"ם על הענקה.
3. לימדו את הסוגיה בבבלי טז:-יז. עמדו על אבני הבניין של הסוגיה.
4. התחילו את ניתוח הענקה לפי דיניו השונים המופיעים בסוגיה. את העיון נמשיך בהמשך השבוע בעיון בש"ך בחו"מ סימן פו, במשנה למלך ומקורות נוספים.

ישיבת הקיבוץ הדתי – עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בס"ד, כ"ח אב, תשפ"ג

מדרשי הלכה על הענקה

ספרי דברים ט"ו, יג

(יג) וכי תשלחנו חפשי מעמך וגו'

(יד) הענק תעניק לו,
יכול אין מעניקים אלא ליוצא בשש,
מנין ליוצא ביובל ובמיתת האדון ואמה עבריה בסימנים?
תלמוד לומר תשלח, כי תשלח, וכי תשלחנו.
יכול אף למשתלח בכסף אתה מעניק?
תלמוד לומר וכי תשלחנו חפשי מעמך וגו' למי שאתה משלחו אתה מעניק ואי אתה מעניק למי ששילוחו מעצמו.

מנין שאם הענקת לו פעם אחת הענק לו אפילו מאה פעמים תלמוד לומר הענק תעניק.

לו, ולא ליורשיו.

מצאנך מגרנך ומיקבך,
יכול אין מעניקים אלא מצאנך מגרנך ומיקב המיוחדים, מנין לרבות כל דבר?
תלמוד לומר הענק תעניק לרבות כל דבר.
אם כן למה נאמר מצאנך מגרנך ומיקבך?
מה צאן גרן ויקב מיוחדים שהם ראויים לברכה יצאו כספים שאינם ראויים לברכה דברי רבי שמעון,
רבי אליעזר בן יעקב אומר יצאו פרדות שאינן יולדות.

אשר ברכך ה' אלהיך,
יכול נתברך בית בגללו מעניקים לו לא נתברך בית בגללו אין מעניקים לו
תלמוד לומר הענק תעניק לו מכל מקום
אם כן למה נאמר אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו,
הכל לפי הברכה אתה מעניק לו
סליק פיסקא

(טו) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים,
מה במצרים הענקתי לך ושנית לך אף אתה הענק לו ושנה לו
מה במצרים נתתי לך ברחוב יד אף אתה תתן לו ברחוב יד
וכן הוא אומר +תהלים סח יד+
כנפי יונה נחפה בכסף זו בות מצרים,
ואברותיה בירקק חרוץ, זו בות הים,
+שה"ש א יא+ תורי זהב נעשה לך זו בות הים,
עם נקודות הכסף זו בות מצרים.

מדרש תנאים לדברים

יג וכי תשל' לא תשל' ריקם למה נאמר לפי שהוא אומר העניק תע' לו מצות עשה מצוה בלא תעשה מנ' ת"ל לא תש' רי':
יד העניק תעניק לו יכול אין מעניקין אלא ליוצא בשש
מנ' ליוצא ביובל ובמיתת האדון ואמה עבריה בסימנים
ת"ל תשל' וכי תשלחנו
יכול אף למגרע כספו ויוצא אתה מעניק לו
ת"ל וכי תשלחנו חפשי למי שאתה משלחו חפשי אתה מעניק ואי אתה מעניק למי ששולח מעצמו:
הרי שברח ופגע בו יובל כשהוא בורח ויצא לחרות יכול יהא מעניק לו
ת"ל וכי תשלחנו פרט לזה שלא שילחו:
העניק תעניק אפילו מאה פעמים:
לו ולא ליורשיו:

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בס"ד, כ"ח אב, תשפ"ג

מצ' ומג' ומי' מה אלו מיוחדין שהן ראויין לברכה יצאו כספים שאינן ראויין לברכה דברי ר' שמעון:
ר' אליעזר בן יעקב אומר יצאו פרדות שאינן יולדות:
אשר ברכך ה' אלהיך אין לי אלא שנתברך הבית בגללו שמעניקין לו לא נתברך הבית בגללו מנ'
ת"ל העניק תעניק מכל מקום:
אם כן למה נאמר אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו הכל לפי הברכה תן לו:
כמה מעניקין לו
חמשה (עשר) סלעים מכל מין ומין שהן חמשה עשר סלעים לכלה דברי ר' מאיר:
ר' יהודה אומר שלשים סלעים כשלשים של עבד:
ר' שמעון אומר חמשים כחמשים של ערכין:
ר' ישמעאל אומר בוא וראה רחמים של מי שאמר והיה העולם על בשר ודם עבד עברי עובד עמך כל שש אמר המקום אם
יצא הוא ריקן מאצלך עכשיו הוא מסבב על הפתחים ונמכר פעם שנייה אלא תן לו כדי שתשרה בו ברכה שני' העניק תע'
לו:
לו שלא יטלנו אחר בחובו:
טו וזכרת כי עבד היית במצרים וכי מה ענין יציאת מצרים כאן אלא אמר המקום הוצאתי אתכם ממצרים אף את הוי מוציא
את אחיך מעבדות לחירות הענקתי לכם כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות אף אתה הוי מעניק את אחיך כדי שתשלחנו
חפשי מעמך:

מכילתא דר"י

שש שנים יעבוד ו[לא] חולה

יכול [אפילו] חלה ונתרפא ו[מטייל] בשוק ת"ל שש שנים [יעבוד] ובשביעית נימצא [שאתה בא] על[יו] מיכן
ומכאן לא אם אמרת החולה והמוטל למטה [שכן אינו ראוי ל]עבד [יעבוד] שלא ימסור אומ[נו]ת[נו] לאח[ר] שאם
[היה בלן] לרבים ספר לרבים נחתום לרבים של[חנין] [לא] יעשה

ספרי דברים

ברח וחזר מנין שמשלם לו שניו תלמוד לומר שש שנים יעבוד, חלה ונתרפה יכול יחזיר לו שכר בטלתו תלמוד
לומר + שמות כא ב+ יצא לחפשי חנם

מדרש תנאים

ועבדך שש שנים ברח וחזר מני שחייב להשלים ת"ל שש שנים: חלה ונתרפא יכול יחזיר לו שכר בטילתו ת"ל (שמות
ב) יצא לחפשי חנם: